4. *Давыдов В. В.* Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования. – М.: Педагогика, 1986. – 240 с.
5. Зібрання законодавства України: Звіт законів України. – 24 квітня – 18 вересня 2001 р. – Серія 3.3/2000.
6. *Кон И.С.* Психология ранней юности: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1989. – 255 с.
7. *Прояненкова Л.А., Лозовенко С.В.* Изучение нового материала темы как решение цепочки познавательных задач // Физика в школе. – 1995. – №4. – С. 25-29.
8. *Селевко Г. К.* Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
9. *Шарко В. Д.* Сучасний урок: технологічний аспект / Посібник для вчителів і студентів. – К., 2006. – 220 с.
10. *Ягупов В.В.* Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

Аннотация

В статье рассматриваются вопрос о подходах к организации образования старшей школы, в частности усовершенствования содержания и методики обучения физике в 10 классе физико-математического профиля.

УДК 378.147
ББК Уч8
В1. 15.3.1

Васютіна Т.

МОЖЛИВОСТІ РОБОЧОГО ЗОШИТА НА ДРУКОВАНІЙ ОСНОВІ У ВИВЧЕННІ СТУДЕНТАМИ "МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ "Я І УКРАЇНА"

Серед заходів, спрямованих на формування конкурентоздатного фахівця одне з головних місць займає створення належного змістово-технологічного забезпечення для організації навчального процесу в умовах модульно-рейтингового навчання. В зв'язку з цим, чільне місце під час формування комплексних кваліфікаційних умінь у студентів спеціальності "початкове навчання" (освітньо-кваліфікаційний рівень "Бакалавр") займають засоби навчання, розробці яких на кафедрі педагогіки і методики початкового навчання приділяється особлива увага.

Позитивний досвід використання робочих зошитів на друкованій основі у навчально-виховному процесі середньої школи поставив перед нами питання доцільності їх впровадження у ВНЗ для організації самостійної діяльності студентів в умовах модульно-рейтингового навчання.

Робочі зошити – це засіб навчання, який активізує пізнавальну діяльність студентів і організовує самостійну. Нині такі зошити зайняли свою нішу в навчальному процесі, оскільки допомагають викладачам організовувати і проводити лабораторні та практичні заняття, більш об'єктивно оцінювати знання студентів, впорядковувати повторення й закріплення знань, виконання домашніх завдань тощо [4].

З дисциплін, що викладаються на кафедрі педагогіки і методики початкового навчання, у рамках експерименту, зміст програми з "Методики викладання курсу "Я і Україна" розструктуровується у практикумі та робочому зошиті на друкованій основі [2], який ми використовували під час занять впродовж 2006–2008 н.р. Тому закономірно, що тепер нас цікавлять результати його застосування.

Як показали наші спостереження, досвід застосування їх у навчально-виховному про-

цесі [3, 4], як засіб навчання робочі зошити мають свої особливості, зокрема:

1) легко комбінуються з іншими засобами чи методами навчання (наприклад, із самостійною роботою з підручником);

2) при їх використанні студенти засвоюють знання, слухаючи і записуючи (на відміну від наочних методів, коли засвоєння знань відбувається завдяки спостереженню);

3) активізують навчання, оскільки всі студенти залучені до роботи, яка вимагає вдумливого ставлення і сприйняття інформації, щоб згодом її стисло, чітко записати;

4) забезпечують переведення одержаної від викладача інформації з первинної пам'яті у вторинну, тобто при первинному закріпленні матеріалу через формулювання визначень, записування тез, роботу з малюнками, схемами, таблицями тощо;

5) допомагають не лише здобувати знання, а й формувати операційно-діяльнісні (обирати, складати, застосовувати, розробити, провести), діагностично-прогностичні (аналізувати, порівнювати, узагальнювати, спостерігати, оцінювати) та організаційно-управлінські уміння (організовувати, планувати, моделювати тощо) [1];

6) дають можливість організувати роботу студентів за індивідуальним графіком навчання, ознайомити з новим матеріалом чи самостійно його вивчити, упорядковують підготовку викладача до занять та ін.

Типологія завдань, закладених у зміст робочого зошита з методики викладання курсу "Я і Україна", базується на чинних підходах до їх структурування [3] і представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Типологія навчальних завдань залежно від рівня навчальних досягнень студентів

Критерії навчальних досягнень студентів (проміжний і кінцевий результати)	*Типологія навчальних завдань (методи і прийоми навчання, зовнішня форма прояву)*	*Особливості завдань (рівень пізнавальної активності, логіка розгортання думки)*	*Формування комплексних кваліфікаційних умінь студентів*
1 рівень (початковий) – РОЗРІЗНЕННЯ			
Студент за допомогою викладача або підручника: • може розпізнати типи уроків і назвати окремі методи навчання; • наводить приклади принципів структурування програм; • фрагментарно характеризує зміст програм і підручників, структуру уроків різних типів	1. Завдання під час спостереження уроків: а) назвати методи навчання, які спостерігаєте; б) визначити тип і структуру уроку, який спостерігаєте; 2. Завдання, що передбачають роботу з текстом підручника: а) знайти (і виписати) терміни; б) знайти (і виписати) визначення понять; в) дати відповідь на запитання, опираючись на матеріал підручника. 3. Запитання, які передбачають наведення прикладів	• Не вимагають логічної переробки фактичного матеріалу; • передбачають наявність об'єкта спостережень; • забезпечують здійснення акту наочно-образного мислення	• Не вимагають логічної переробки фактичного матеріалу; • передбачають наявність об'єкта спостережень; • забезпечують здійснення акту наочно-образного мислення

Критерії навчальних досягнень студентів (проміжний і кінцевий результати)	*Типологія навчальних завдань (методи і прийоми навчання, зовнішня форма прояву)*	*Особливості завдань (рівень пізнавальної активності, логіка розгортання думки)*	*Формування комплексних кваліфікаційних умінь студентів*
II рівень (середній) – ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ, РЕПРОДУКЦІЯ			
Студент самостійно відтворює інформацію: • дає визначення окремих методичних понять; • називає узагальнений алгоритм процесу формування уявлень, понять; • характеризує матеріальну базу навчання курсу "Я і Україна"; • наводить приклади наочного обладнання. Студент за допомогою викладача: • застосовує засвоєну певну кількість інформації для розв'язування простих типових вправ	1. Завдання під час спостереження уроків: а) описати істотні та неістотні ознаки об'єктів, процесів, явищ, які є ключовими термінами і поняттями уроку; б) дати характеристику роботі вчителя за поданою схемою. 2. Завдання, що передбачають роботу із змістом навчально-методичних посібників: а) доповнити схему; б) доповнити таблицю; 3. Завдання, що передбачають роботу з термінами: а) знайти пару, якщо умієш охарактеризувати поняття; в) у тексті вставити пропущені терміни, г) самостійно дати визначення поняттю. Репродуктивні запитання. Типові задачі, розв'язування яких потребує прямого (нетрансформованого) використання знань.	Спрямовані на репродуктивну діяльність; не потребують залучення нової інформації	– операційно-діяльнісні (обирати, доповнювати, застосовувати); – діагностично-прогностичні (порівнювати, спостерігати, характеризувати).
III рівень (достатній) – розуміння			
Студент самостійно: • розкриває суть ключових тем "Методики викладання курсу "Я і Україна"; • усвідомлено відповідає на поставлені запитання; • дає порівняльну методичну характеристику урокам і робить відповідні висновки	1. Завдання з використанням: а) натуральних і зображувальних наочних посібників – порівняти їх функції (що спільного, чим різняться) і зробити висновок на основі порівняння; б) навчально-методичної літератури – доповнити таблиці, на основі яких зробити висновки. 2. Завдання, що передбачають роботу з текстом підручника та методичної літератури: а) доповнити речення, в якому послідовність слів не відповідає реченню підручника; б) скласти календарно-тематичні плани, плани-конспекти уроків; в) за поданим планом порівняти методичну літературу, зробити висновки: 3. Завдання, що передбачають роботу з термінами і поняттями: з переліку термінів, більшість з яких об'єднано загальною ознакою, треба знайти терміни, які мають ці ознаки, об'єднати їх і пояснити свій вибір. 4. Запитання, які передбачають продуктивну діяльність (на порівняння, на виявлення суті методичних понять).	• Спрямовані на виявлення розуміння засвоєної інформації; • передбачають засвоєння, практичного виконання і уміння розв'язувати завдання і задачі на основі засвоєного зразка, але в новій ситуації; • передбачають евристичну продуктивну діяльність, тобто завдання виконуються не шляхом повного повторення раніше засвоєних операцій, а за аналогією, з використанням засвоєних способів діяльності, але в нових умовах	– операційно-діяльнісні (обирати, складати, застосовувати); – діагностично-прогностичні (аналізувати, порівнювати, узагальнювати); – організаційно-управлінські (планувати).
IV рівень (високий) – РІВЕНЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ (ТВОРЧИЙ)			
Студент виявляє міцні й глибокі знання з "Методики викладання курсу "Я і Україна" та самостійно: обґрунтовано відповідає на запитання; аналізує і розкриває з методичного боку суть різних форм	1. Завдання під час спостереження уроків: а) проаналізувати урок за поданою схемою, виявити позитивні та негативні сторони, зробити висновки; б) передбачити результати уроків, пояснити їх; в) пояснити доцільність засто-	• Спрямовані на виявлення уміння творчо застосовувати на практиці в нестандартних ситуаціях здобуті теоретичні знання; • передбачають продуктивну творчу	– операційно-діяльнісні (обирати, складати, застосовувати, розробити, провести); – діагностично-прогностичні (аналізувати, порівнювати,

Критерії навчальних досягнень студентів (проміжний і кінцевий результати)	*Типологія навчальних завдань (методи і прийоми навчання, зовнішня форма прояву)*	*Особливості завдань (рівень пізнавальної активності, логіка розгортання думки)*	*Формування комплексних кваліфікаційних умінь студентів*
організації навчальної діяльності, їх значення; • узагальнює, систематизує, встановлює і обгрунтовує причинно-наслідкові зв'язки між учасниками навчально-виховного процесу; • виявляє особисту позицію в обговоренні змодельованих студентами уроків; може вести дискусію з конкретного питання, використовуючи міжпредметні зв'язки; користується різними джерелами інформації	сування тих чи інших методів та прийомів навчання. Завдання, що передбачають роботу з фаховою літературою: навести приклади проблемних ситуацій; визначити теми і тип уроків для різних класів, підібрати до них необхідне наочне обладнання; скласти календарний план для малокомплектної школи. 3. Творчі завдання: складання власних проектів. – міні-рефератів; – планів-конспектів різних типів уроків, екскурсії; – сценарію позакласного заходу. 4. Завдання, що передбачають ділові ігри "Студент-учитель": – моделювання фрагментів уроків; – організація і проведення природничої екскурсії	діяльність	узагальнювати, спостерігати, оцінювати) – організаційно-управлінські уміння (організовувати, планувати, моделювати тощо).

Аналіз відгуків студентів, узагальнення результатів вибіркового опитування, а також багаторічний досвід створення авторських робочих зошитів з дисциплін природничого циклу для основної школи, дав змогу виділити позитивні аспекти та недоліки їхнього використання на заняттях з "Методики викладання курсу "Я і Україна".

Отже, позитивні аспекти:

– дають можливість студентам ознайомитись з обсягом та видами завдань в процесі вивчення курсу та шкалою їх оцінювання;

– об'єднують різних студентів при опрацюванні однакового матеріалу (ми багато говоримо про внутрішню диференціацію і досить часто не зважаємо на згуртовуючу функцію того чи іншого методу, засобу навчання);

– звільнюють навчальний час від механічної роботи, оскільки містять основні записи, таблиці, схеми тощо;

– дають змогу урізноманітнити види організації пізнавальної діяльності студентів (наприклад, робота з підручником, таблицями, основними поняттями, схемами);

– містять певні узагальнені й структуровані елементи навчального матеріалу, що полегшує його сприймання студентами;

– залучають до роботи різні види пам'яті студентів (моторну, емоційну, образну тощо);

– істотно полегшують професійну і творчу діяльність викладача і на занятті, і під час підготовки до нього;Основні негативні аспекти:

– певна спрямованість студентів на механічне засвоєння основних тез навчального матеріалу;

– неможливість відстежити рівень самостійності при виконанні завдань, узагальненні й систематизації знань;

– усунення підручника на другий план;

– зведення активної творчої роботи й осмислення одержаної інформації до простого заповнення вільного місця у зошиті;

– великий обсяг зошита і, відповідно, інформації, який повинен перевірити викладач.

У результаті проведеної роботи можна зробити такі висновки:

1. При розробці зошитів для вищої школи авторам слід:

– виробити загальнокафедральні підходи до їх структурування. Зокрема, передбачити завдання на засвоєння ключових понять курсу, на самоперевірку і взаємоперевірку, місце для нотаток; використовувати консультації як засіб корекції балів за самоперевірку; розробити критерії оцінювання завдань; створити супровідні матеріали (методичні рекомендації до вивчення курсу, посібник відповідними з теоретичними аспектами) тощо (за І.М. Шапошніковою);

– зосередити увагу на реалізації принципів спеціалізації (зошити для загальнопедагогічних, чи методичних дисциплін) та диференціації навчання (з рівневою диференціацією матеріалу);

2. Добір завдань у зошитах мають бути спрямовані на всебічний розвиток особистості, формування компетенцій, яких потребує сучасне життя, – соціальних, комунікативних, інформаційних, творчих тощо (наприклад, уведення до уроку невеличких завдань із серії "Ваша думка про...";

3. Такого роду посібники обов'язково мають містити завдання для самостійної роботи студентів, спрямовані на розвиток творчої активності, мислення, здібностей до адекватної діяльності в нових умовах, для застосування евристичних методів роботи. Також слід передбачити форми контролю за виконанням таких завдань;

4. При створенні зошитів для ВНЗ треба ураховувати суб'єктивний чинник – викладача (наприклад, у разі структурованого розкриття питань залишати вільне місце для доповнення) та студента і пропонувати матеріал для створення ним власної навчальної продукції, рефлексивного усвідомлення освітньої діяльності та її результатів.

Література:

1. *Бондар В.І., Шапошнікова І.М.* Управління формуванням конкурентноздатного фахівця // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 2. – С. 20–27.
2. *Васютіна Т.М., Телецьке Л.І.* Зошит для занять з методики вивчення курсу "Я і Україна" (для студентів педагогічних факультетів). – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. – 92 с.
3. *Неведомська Є.* Типологія навчальних завдань для формування біологічних понять // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 30–33.
4. *Соболь В.* Використання робочих зошитів під час навчання біології // Біологія і хімія в школі. – 2007. – № 1. – С. 20–22.

УДК 378.14
ББК Ч48
В.1 15.2

Вонсович В. П.

МІСЦЕ І РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОСВІДОМОСТІ У НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Навчально-професійна діяльність у педагогічному вузі є основним етапом у формуванні майбутніх вчителів до професійної діяльності. Так як саме у вузі студенти отримують необхідну підготовку до роботи вчителя, яка полягає в озброєнні їх знаннями, уміннями, набутті сукупності необхідних навиків, практичного досвіду.

Під час навчально-професійної діяльності студентів, з метою розвитку творчого мислення, варто широко застосовувати методи соціально-психологічного впливу.

До них можна віднести ігрові форми навчальної діяльності, аналіз конкретних педагогічних ситуацій, рольовий метод, тренінги (педагогічний, психологічний, психофізіологіч-

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС
НПУ імені М. П. Драгоманова

Серія 17
Теорія і практика навчання
та виховання

Випуск 8

НБ НПУ
100033509

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2008